

Jkt. $\frac{440-70}{10-930.}$ m.a

ÁLLAMTITKÁRSÁG
Allámigazgatási és Pénzügyi J. Tanszék
Budapest, V., Egyetem tér 1-3.

archivárius St

Nagyméltóságú Miniszter Ur !

Kegyelmes Uram !

1928. év januárjában felvetődött a Szegeden folyamatban lévő egyetemi klinikai építkezésekért engem terhelő felelősség kérdése. Erről az ügyről ugyancsak múlt év január hó 25-én a másolatban tisztelettel idemellékelte jelentést terjesztettem Nagyméltóságod elé. Az építkezések azóta tovább folynak, sőt a Templomtéri építkezésekkel kibővültek. Ez utóbbi építkezések már abban az időben határozottak el, és kezdődtek meg, amióta a tudománypolitikai ügyosztály vezetésével megbizni méltóztatott. Ezekkel kapcsolatban szintén felmerült a felelősségem kérdése, amikor folyó év november hó elején rövid uton aziránt méltóztatott rendelkezni, hogy a debreceni és szegedi egyetemi építkezések aktáit revízióra dr. Mészáros Károly h. államtitkár úrnak, a költségvetési ügyek előadójának mutassam be. Ezért méltóztatassék megengedni, hogy az építkezéseknek a mellékelte jelentésem kelte óta eltelt időszakára vonatkozólag a főleg költségvetési szempontból fontos adatokat a következőkben foglaljam össze:

I. A klinikák építkezése.

A klinikai építkezések olyan tempóban haladtak előre, hogy folyó évi október hóban az utolsóelőtti^a bőrklinika, és november végén az utolsó, a belklinika és annak elkülönítője is készen és felszerelve átadatott, és ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ a belklinika is Jancsó professzor betegsége miatt némi ké-

séssel, folyó évi december hó 10-én átköltözött és működését megkezdette. Eként a Korb Flóris által tervezett és művezetett összes építkezések befejeződtek és felülvizsgálatuk és a teljes leszámolás van csak hátra. Természetes, hogy a klinikai építkezésekkel együtt készültek és számoltatnak el a Horthy Kollégium átalakítása és bővítése, valamint a Polgári Iskolai Tanárképző Intézet átalakítása és bővítése is.

Mindezeknek az építkezéseknek a költségei tekintetében a pénzügyminiszter urral, kifejezett kívánságára f.évi július hó 4-én 410-40-129/1929.szám alatt a következőket méltóztattott közölni:

"A jelen átiratomhoz csatolt és a klinikai építkezésekre vonatkozó kimutatás szerint a klinikai építkezések 11,493.693'37 pengőbe, ugyanezen épületek belső felszerelése és berendezése 1,101.346'63 pengőbe, az épületek teljes befejezéséhez előirányzott, de még vállalatba nem adott, továbbá belső berendezési és felszerelési munkák 800.612 pengőbe, azaz a szerződésileg már lekötött és eddig eszközölt megrendelések és nélkülözhetetlen előirányzatok 13,395.652 pengőbe kerülnek. Tekintettel arra, hogy állami és Szeged sz.kir. város hozzájárulásából az 1928/29. költségvetési év végéig 11,966.000 pengő áll rendelkezésemre, ennél fogva a fenti megrendelések és előirányzatok 13,395.652 pengőnyi összegével szemben 1,399.652 pengőnyi még szükségessé váló hitel iránti szükséglet mutatkozik, amely összeget a következő években tárcám beruházási hitelkeretében óhajtok előirányozni. Eként tehát a klinikai építkezéseknek egész 13.400.000 pengőnyi költsége a normális költségvetési keretek közt fedezhető lesz. stb."

A fenti átiratban idézett kimutatásban részletezett költségelőirányzat a következő részletekből áll:

I.

A Korb Flóris által tervezett és művezetett építkezések.

1/ Gyermekklinika épületére	1,612.662.64	P
2/ Sebészeti " "	1,770.473.50	"
3/ Nőgyógyászati " "	1,969.376.51	"
4/ Belgyógyászati " "	1,797.459.65	"
5/ Bőrgyógyászati " "	1,489.323.57	"
6/ Horthy Kollégium " "	1,060.978.09	"
7/ A-B. élelmezési üzem	126.910.64	"
8/ Polgári Tanárképző Főiskola	668.899.65	"
9/ Több épületre kötött közös szerződéses munkák	530.886.07	"
/1-9/ összesen :		11,026.970.32 P
10/ Összes építési munkák után esedékes építési tiszteletdíj /Korb Flóris/	550.000.--	"
I. csoport összesen :		11,576.970.32 P

II.

Miniszteri rend-eletek alapján közvetlenül az egyetem gazdasági hivatala útján eszközölt berendezési és felszerelési kiadások.

1/ A Horthy Collegiumnál ágy- és fehérneműekre	109.060.59	P
2/ " " háztartási cikkekre	35.502.63	"
3/ Klinikák részére orvosi vasbutor /A-B csop./	223.000.--	"
4/ " ágyruha- fehérnemű-háztartási cikkek	746.808.46	"
5/ Polgári tanárképző szállítási költsége	103.660.--	"
6/ Bel- és Bőrklinika fa és vasbutor	203.729.69	"
II. csoport összesen :		1,421.761.37 P

III.

Utiszámlák, tiszteletdíjak, vegyesek és Rerrich által végzett munkálatok.

1/ Klinikák környékének parkirozása /Rerrich/	59.250.--	P
2/ Rerrich Béla tiszteletdíja 10 %	5.925.-	"
3/ utiszámlák, tiszteletdíjak, vegyes kiadások	130.000.-	"
III. csoport összesen :		195.175.- P

IV.

A teljes befejezéshez előirányzott és még vállalatba nem
-----
adott munkák költségeire.

1/ Polgári tanárképző Főiskola gépészeti munkákra	12.000.--	P
2/ Előre nem látható kiadásokra előirányzat	135.093.31."	
3/ Felülvizsgálati tiszteletdíjakra /Fiala és Sebák/	555.000.--	"

IV. csoport összesen : . . . . 202.093.31 P

Együtt I-IV. 13,396.000 P

Ezzel szemben a fedezet a következőképen alakul:

1924/25. 1924/25.évi költs.bevételi többletekből az 1926.V.t.c. 13.§. alapján eng.		
14,500.000.000	1,160.000	P
1925/26. 1925/26.évi dtto az 1926 XV.t.c. 14.§. alapján		
14,500.000.000	1,160.000	"
1926/27. évi költv.-ben megállapított összeg	464.000	"
1927/28. " " " "	750.000	"
1927/28.évi Hasznos beruházás	2,320.000	"
1928/29. évi költv.-ben megállapított összeg	750.000	"
1928/29.évi Hasznos beruházás	700.000	"
Egyetemi internátusok építésére	280.000	"
1929/30. évi költsv.-ben előirányozva	700.000	"
1930/31. " " " "	700.000	"
1931/32. " " " lesz	700.000	"
Szeged város által felajánlott 3,200.000 a.k.	3,712.000	"

Összesen : . . . 13,396.000 P

Ezeknek a szükségleti és fedezeti összegeknek kiszámítása a keb. költségvetési osztály részvételével történt, azokat a pénzügyminiszterium költségvetési osztálya is ismeri és miként a fentiekből kitűnik, Nagyméltóságod is elfogadni méltóztatott. Azóta e téren novum nincs és a munkálatok be lévén fejezve, novum nem is várható.

II. A templomtéri építkezések.

Nagyméltóságodnak az a nagystilű elhatározása, hogy az orvosi kar elméleti és a matematika-és természettudományi kar kísérleti tanszékeinek intézetei a szegedi Templom-téren egységes terv szerint épüljenek annak két oldalán akként, hogy a harmadik oldalt püspöki épületek foglalják el, 1927. év folyamán merült fel és 1927. július hó 18-án 54.970/927-IV. szám alatt méltóztatott az elhelyezési tervpályázatot akként kiírni, hogy a pályaterveket 1927. november hó 1-ig kellett bemutatni. A tervpályázat I. díját Rerrich Béla, a II. díját pedig Walder Gyula nyerte meg és ez alapon kettőjüket 36.630/928. IV. sz. a. 1928. évi június hó 30-áig újabb tervek bemutatásával méltóztatott megbizni. Minthogy Walder visszalépett, 1928. évi július hó 14-én kelt 54.406/928-IV. számú rendeletével Nagyméltóságod Rerrich Bélát méltóztatott megbizni "a Fogadalmi Templom-téren emelendő intézetek tervezésével és művezetésével? Egyuttal felkérni méltóztatott Rerrich Bélát, "hogy a szóbanforgó intézetek terveit százas léptékben, továbbá a szükséges részletes előmérletes költségvetéseket haladéktalanul készítse el és mutassa be oly időpontban, hogy a nevezett épületek föld-, kőműves- és elhelyező munkálatai még ebben/tehát az 1928-ik/ a naptári évben megkezdhetők legyenek."

A Templomtéri építkezések költségei tekintetében az Építő Bizottságnak az 1928. évi március hó 28-án tartott IX. ülés jegyzőkönyvében foglaltaknak azok a tárgyalások, amelyek szerint abban az esetben, ha azoknak építésére az állam három éven át évi 900.000 pengőt biztosít, Szeged város nevében Somogyi Szilveszter polgármester három év alatt évi 300.000, összesen tehát 900.000 pengőt ajánlott meg, amit azóta a város közgyűlése is megszavazott. Akkor tehát, amikor még az elhelyezési tervpályázat sem dőlt el, még kevésbé voltak részletes kiviteli tervek és költségvetések, nyert megállapítást az összesen 3,600.000 pen-

gőnyi hitelkeret a templomtéri építkezésekre nézve.

A program, amely szerint Rerrich elfogadott tervét készítette, az volt, hogy a Templomtér két oldalán 10 egyetemi intézetet helyezzen el, amely feladatot ő akként oldotta meg, hogy a templommal szemben lévő úgynevezett A épületben helyezte el 1/ az I. és 2/ a II. számú klinikai intézetet; a Templomtér oldalára eső B és C épületekbe ^a 3/ kísérleti fizikai, 4/ a gyakorlati fizikai, 5/ általános kórtani, 6/ a gyógyszer-tani intézetet és az egyetemi gyógyszer-tart, a plébánia épület mellé tervezett D épületben pedig 8/ az élettani, 9/ biokémiai és 10/ közegészség-tani intézetet.

Az építőbizottságnak 1928. évi november hó 17-én tartott XIII. számú ülésén méltóztatott Rerrich Bélát felkérni arra, nyilatkozzék aziránt, hogy mekkora az építkezés kubaturája és az előirányzat szerint miibe kerül annak megépítése. Ugyanennek az ülésnek napirendjén szerepelt egyuttal a két kémiai intézetet magábanfoglaló A épület föld-, kőműves-, elhelyező- és vasbetonmunkákra kiirt pályázatnak eldöntése, illetve azoknak vállalatba adása.

Rerrich válaszában előterjesztette, hogy a Templomtéren építendő egyetemi intézetek kubaturája együttvéve kereken 88.000 köbméter. Ebből a tárgyalás alatt lévő A épület kubaturája kereken 26.000 köbméter. Majd így folytatta: "Ez az épület aránylagosan nagyobb a többinél, kivitele is többbe kerül, mert az összes épületek központi fűtése ebben kerül elhelyezésre. Ennek alapján tehát a kubatura átlagos árát kiszámítani nem lehet, számítása szerint a szegedi viszonyok miatt, amennyiben nemcsak az említett kémiai intézetekről van szó, hanem valamennyi templomtéri egyetemi intézetről, az átlag köbmétert 40 pengőből ki lehet hozni. Ebből következik, hogy az építkezés a miniszter úr Nagy méltósága által említett előirányzati kereten belül marad." Ez után következett az árajánlatok tárgyalása, amelynek eredményeképpen az A épület szóbanforgó munkáit Szolcsányi és Takács cég kapta.

Mint hogy ebben az időpontban Rerrich a B, C és D épületek részletes terveit és költségvetését még nem készítette el, viszont az A épület építése már megkezdődött, a fenti tényállásból és Rerrich óvatos nyilatkozatából is következik, hogy a 40 pengős egységár biztosra vehető nem volt, hanem az akként jött létre, hogy adva volt a fedezet, 3.600.000 pengő, valamint a kubatura, amit Rerrich az érdeelt professzorokkal való megbeszélés alapján és a tér művészi kiképzése érdekében bemutatott terv szerint beépíteni kívánt: 88.000, azaz kerekén 90.000 köbméter, amiből egyszerű osztási művelettel következett, hogy ezt a tervet megvalósítani az adott fedezetből csak úgy lehet, ha köbmétere 40 pengőnél többbe nem kerül.

Amikor Rerrich a B és C. épületek részletes terveit és költségvetését is elkészítette, valamint az A épület többi iparos munkái is kikalkuláltattak, már bebizonyult, hogy a 40 pengős egységár nem reális. Ezt már korábban is sejtettem Rerrich magatartásából, aki folyton húzta a felelősség melletti nyilatkozattételt mindaddig, amíg a munkálatok meg nem kezdődtek és így nagy művének, a Templom-térnek megépítését biztosítottak nem látta. Látva ezt az ellenmondást és azt, hogy Nagyméltóságod az építkezést mindig siettette, és tudva azt, hogy ennek következtében munka közben ki fog derülni a fedezet elégtelensége, a 410 -401-22/1929.számú aktára, amelyen Nagyméltóságod utasítására előterjesztettem a B és C épületek föld-, kőműves-, elhelyező-, és vasbeton-munkáira vonatkozó árlejtési hirdetmény kiadását, pro domo a következő előterjesztést tettem: "A Templom-téren létesítendő 10 elméleti intézetre 3,600.000 pengő fedezet van. A tervek kerekén 86.000 köbmétert mutatnak. Amikor a két kémiai intézetet magában foglaló A épület kőműves munkái kiadattak, a tervező műépítész az 1 : 100 terveket még nem készítette el és így részletes költségvetés sem állt rendelkezésre. Ma már mindez meg van és azt mutatja, hogy az előírányzat a tervek megvalósítására nem elég, hanem 4,500.000 pengő lesz szükséges. Szükséges tehát vagy a tervek redukálása, vagy a nagyobb

fedezet biztosítása. Erre a jelen versenytárgyalási hirdetmény kibocsátása előtt kötelességem Ó Excellenciája figyelmét felhívni. Magyary s.k.IV.4. " Nagyméltóságod e pro domo alá sajátkezüleg a következő döntést méltóztatott irni: " Ezért a plébánia körüli épület most nem adható ki. K. 1929.IV.6. " Egyuttal pedig a B és C épület idézett munkáinak árlejtési hirdetményét kiadni méltóztatott. Ennek az árlejtésnek alapján a B és C épületek I-IV.munkáival az Erdélyi és Fia szegedi cég 1929.évi május hó 17-én tartott építőbizottsági ülés javaslata alapján bizatott meg,

Az építőbizottságnak ugyanezen az ülésén méltóztatott bejelenteni, hogy "az egységárok emelkedése folytán az építési hitelek annyira igénybe vétettek, hogy a D épületcsoport megépítése problematikussá vált."

Ez a nyilatkozat Rerrich Bélának az ülést közvetlenül megelőzőleg 1929.évi május hó 19-én kelt előterjesztésén alapult / /, amelyben az A, B és C épületek részletes költségvetését a már részben lezajlott versenytárgyalások és az egyes vállalkozók által kapott áradatok alapján állította össze, a D épületnek pedig hozzávetőleges költségvetését terjesztette elő. Ennek az előterjesztésnek lényeges eredményei a következők:

A épület /28.300 köbméter/	1,466.525	P
B és C épület /37.270 köbméter /	1,846.030	"
D épület /21.000 köbméter/	1,050.000	"

/86.570 köbméter/	4,362.555	P

Ebben az összegben nincs bent a berendezés és felszerelés költsége, valamint Rerrich tiszteletdíja, amire együttvéve kereken 20 %-ot kell számítani. Minthogy azonban a D épület építését már akkor fedzeti okból kombináción kívül kellett hagyni, Rerrichnek ugyanezen az előterjesztésén Nagyméltóságod sajátkezüleg méltóztatott a következő kombinációt végezni:

az A épület költsége	1,466.000	P
a B és C " "	1,846.000	"

Együttvéve	3,312.000	P , amihez járul berendezésre és tiszteletdíjakra 20%
	660.000	"

Együttvéve :	3,972.000	P

Tehát az összesen 3,600.000 pengőnyi hitellel szemben a D épület elhagyása esetén is kerekén 300.000 pengő hiány van, ha a berendezésnél a lehetőség szerint takarékoskodunk is. Ezt a hiányt növelni fogja az az összeg, amit a szobrászati pantheon költségeiből Nagyméltóságod rendelkezéséből az építési alapnak kell fedeznie /Kertész h. államtitkár úr közlése szerint körülbelül 160.000 P/. Levonva belőle azt az összeget, ami a klinikák építkezésénél művészi javadalomra gyűjthető volt /körülbelül mondjuk 60.000 P/.

Mint hogy ennek az eredménynek oka tekintettel arra, hogy a kubatura az eredeti tervhez képest csökkent, az egységárnak nagy emelkedése, Rerrich Bélát annak indokolására méltóztattott utasítani, hogy mi az oka ennek az emelkedésnek. Rerrich Béla 1929. évi július hó 2-án kelt írásbeli előterjesztésében részletesen kifejti az okokat, amelyeket két csoportra oszt: a/ műszaki okok, b/ véletlen okok /410-40-444/929/. Ez az indoklás azonban a költségek csökkentésével nem járt. Kevéssel ez után 1929. év június havában, amikor az államháztartás helyzetének váratlan rosszabbodása ^{előadott} és ennek következtében a közvélemények az ideges takarékoskodás láza már erőt vett, utasítani méltóztatott arra, vizsgáljam meg azt a kérdést, nem lehet-e a B és C épületbe tervezett 5 intézet helyére 6 intézetet jól elhelyezni, úgy, hogy csak két intézetnek kelljen a D épületre várnia. Kivánni méltóztatott ettől azért, nehogy az intézetek bőséges elhelyezésének vádját lehessen emelni. Ez utasításnak megfelelően Rerrich Béla műépítésszel és az érdekelt professzorokkal részletes tárgyalást végeztem, és annak alapján f. év július hó elején jelentettem Nagyméltóságodnak, hogy meg lehet oldani a kérdést úgy, hogy a C épületbe egy nyolcadik intézet is bekerüljön anélkül, hogy ezáltal azok bármelyike nagyon meg lenne nyomorítva. Nagyméltóságod azonban úgy méltóztatott dönteni, hogy a megkezdett építkezésen nem kíván már közben változtatni. Ezt nyomban közöltem Rerrich Bélával műépítésszel, aki elég óvatos volt ahhoz, hogy 1929. évi július hó 8-án a következő írásbeli bejelentést intézte Nagyméltóságodhoz: /410-40-220/1929./

*Mély tisztelettel bejelentem Nagyméltóságodnak dr. Magyar Zoltán miniszteri tanácsos úr Óméltósága által rövid uton kapott ama rend elkezés tudomásulvételét, hogy a szegedi Templomtéren épülő B és C épületekbe az eredeti tervben kontemplált módon az egyetemi gyógyszerár, az általános kórtani intézet, a gyógyszer-tani intézet és a két fizikai intézet kerül és az élet-tani intézetnek ezen épületcsoportba való utólagos belehelyezésének tervét a felmerülő nehézségekre és a fenti intézet tökéletes elhelyezésének veszélyeztetésére való tekintettel elvetni méltóztatott. Ennek megfelelően az összes terveket és a munkák fogadtatását az eredeti elfogadott terv szerint folytatom." Ezt a jelentést csak a nyári vakáció után volt módomban Nagyméltóságodnak bemutatni, még pedig október hó 7-én, amikor azt tudomásulvenni és sajátkezűleg láttamozni méltóztatott.

Ezek után az előzmények után támadtak november havában Nagyméltóságodnak újból aggodalmai, amelyek a Mészáros Károly államtitkár úr részleges revíziója alá való rendelkezésben nyilvánultak. Ugyanekkor rendelkezni méltóztatott az iránt, hogy a C épületbe egy nyolcadik intézet mégis beszoríttassék. Habár július óta a B. és C. épület építése is nagyot haladt és már tető alatt is volt, ekkor már csak a válaszfalak építése volt hátra, ami további döntésig meg is állíttatott. A redukciót megbeszélésekkel előkészítvén f. évi december hó 7-én Szegeden Nagyméltóságod elnöksége alatt az egyetem érdekelt tanáraival való megbeszélés során Issekutz Béla újból előterjesztette azt a javaslatot, amely már június folyamán kialakult, hogy Szentgyörgyi Albert professzor biokémiai intézete nyolcadik gyanánt a C épületbe bevezethető. Nagyméltóságod ezt akkor elfogadni és utasítást adni méltóztatott, hogy a részletes tervek ennek megfelelően dolgoztassanak ki. Herrich Béla ennek megfelelően a professzorokkal egyetértésben elkészítette a terveket és azokra vonatkozólag egy ideiglenes összeállítást már december hó 15-én nekem átadott és a végleges terveket és előterjesztést a közel jövőre ígérte. Az új elosztás szerint a két kémiai és a két fizikai intézet alapterülete nem változik, a további négy intézetnek

hasznos területe pedig a következő lesz: 1/ Gyógyszertár 813.4 m^2 /eredetileg lett volna 1.041 /. 2/ Gyógyszertani intézet 754.4 m^2 / 1056 m^2 helyett/. 3/ Általános kórtani intézet 712.6 m^2 / 881 m^2 helyett/, 4/ Biokémiai intézet 789.4 m^2 / 880 m^2 helyett/.

Az intézeteknek ez az elhelyezése ezidő szerint kielégítő és nagyobb, mint a debreceni és nagyobb mint némely régi budapesti hasonló intézet alapterülete. Az átalakítás több költséget alig fog okozni, mivel fal, ajtó és ablak nem kell több mint addig, az installációs munkák pedig még nem voltak megrendelve.

A szegedi egyetem méreteinek megtervezésénél a jövő fejlődésre azért kell előrelátással számítani, mivel ez az egyetem egységes belvárosi elhelyezést kapott, ahol a térbeli ~~maximális~~ ~~hely~~ ~~használás~~ lehetőség sokkal korlátozottabb, mint Debrecenben, ahol az elhelyezés periferikus, vagy Pécsett, ahol az elszórt épületek közt egységes művészi megoldás problémája nem merül fel. Minthogy azonban az egyelőre elkészülő A, B és C épületben elhelyezendő nyolc intézet működése körül elegendő tapasztalatunk lesz, mire a D épület építésére sor kerülhet és így annak tervezésénél lesz figyelembe vehető az, hogy a nyolcadik intézet bennmaradhat-e a C épületben, vagy azt az eredeti terv szerint át kell-e vinni a D épületbe, tehát hogy a D épületet két, vagy három intézet számára fog-e kelleni építeni.

Ha az építkezésnél valamely előre megállapított hitelkeret pontos betartása a cél, az csak úgy lehetséges, ha az építkezés megkezdése előtt idő van arra, hogy a részletes tervek és a költségvetés teljesen elkészüljön és addig módosíttassék, amíg program és költségvetési keret teljesen fedik egymást. Ha azonban az építkezés megindul, még mielőtt az összes tervek készen volnának és az egységárak véglegesen meg vannak állapítva, akkor elkerülhetetlen az, hogy a hitelkeretből a program egy része kiszorul. A szegedi templomtéri építkezéséknél a történeti hűséggel előadottakból kitűnőleg az utóbbi eset állott elő, ez a fejlődés azonban elejétől kezdve nyilvánvaló és az eredmény

elkerülhetetlen volt.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem őszinte kifejezését.

Budapest, 1929. évi december hó 28-án.

Magyany Lottán